

مسئولیت متن و شکل بدوش نویسنده مضمون میباشد، عقیده نویسنده لزوماً نظر افغان جرمن آنلاين نمی باشد

۲۰۲۵ / ۱۰ / ۲۶

یونس نگاه

تحریک لبیک پاکستان؛ بحران تندروی مذهبی در قلب پاکستان

در اوسط ماه جاری میلادی هم‌زمان به تلاش مقامات پاکستانی برای نزدیکی بیشتر با امریکا و دیدارهای آنان با ترامپ حملات تروریستی در خیبرپختون‌خوا و اعتراضات تندروان مذهبی در پنجاب افزایش یافته بود. دو گروه تندرو مذهبی، رهبری این حملات و اعتراضات را به‌دوش داشتند. تحریک طالبان پاکستان در خیبرپختون‌خوا با تفنگ و بم و انتحاری علیه اردوی پاکستان می‌جنگیدند، و تحریک لبیک پاکستان در پنجاب برای اعتراضات گسترده در شهرهای آن ایالت آمادگی می‌گرفتند.

این دو جریان مذهبی هر دو خود را حنفی مذهب می‌خوانند، ولی خاستگاه و مواضع سیاسی‌شان از هم فرق دارد. در مورد طالبان، میان ما افغان‌ها معلومات نسبتاً کافی وجود دارد و می‌دانیم که آنان متأثر از مکتب دیوبندی اند و بیشتر در چوکات سنت‌ها و آداب قبیله‌ای پشتون‌ها عمل می‌کنند. در این یادداشت با اتکا به گزارش‌ها و اسنادی که در رسانه‌های پاکستانی نشر شده، از تحریک لبیک پاکستان نوشته‌ام.

چندی قبل هنگامی که دولت پاکستان بر سر تی‌پی با امارت طالبان افغانستان وارد جنگ شده و در دوسوی خط دیورند به‌روی همدیگر آتش می‌گشودند، و در چند مورد کابل و قندهار نیز بمباران شد، پولیس پاکستان در پنجاب مشغول مقابله با جمعیتی بزرگی از معترضان تحریک لبیک پاکستان بود، و کار به قطع انترنیت، بستن جاده‌ها، چاقو و تفنگ‌کشی کشیده بود.

رسانه‌ها گزارش داده‌اند که در اوج رویارویی پولیس و معترضان تحریک لبیک پاکستان، روز دوشنبه ۱۳ ماه جاری میلادی (اکتوبر ۲۰۲۵)، در درگیری‌ها بین پولیس و حامیان تحریک لبیک در منطقه موردیکه، واقع ۶۰ کیلومتری شهر لاهور، ۱۶ تن از دو طرف کشته و بیش از ۱۶۰۰ تن زخمی شدند. پس از آن به تاریخ ۱۸ اکتوبر در خبرها آمد که پولیس پنجاب تا آن وقت بیش از ۵ هزار و ۵۰۰ تن از اعضای آن گروه تندرو را دستگیر و زندانی کرده بود.

سابقه تحریک لبیک پاکستان

اعتراضات این گروه از سال ۲۰۱۸ به این‌سو بخشی از واقعیت سیاسی ایالت پنجاب پاکستان بوده و هر بار به تفاهم و مذاکره بین دولت و تحریک لبیک پاکستان خاتمه یافته است. اما این‌بار هم رفتار تحریک مذکور خلاف معمول بوده و هم برخورد پولیس بسیار شدیدتر از گذشته.

در گذشته تحریک لبیک پاکستان به سیاست‌های خارجی پاکستان اعتراض نمی‌کرد و تمرکز اصلی فعالیت‌هایش به مسایل داخلی بود. این بار اما، در اعتراض به طرح ۲۰ ماده‌ای صلح ترامپ و امضای توافقنامه شرم‌الشیخ، رهبران گروه مردم را به جاده‌ها فرا خوانده بود، درحالی که رهبران پاکستان کنار ترامپ ایستاده بودند و از طرح او حمایت می‌کردند.

تحریک لبیک پاکستان برخاسته از جامعه اهل سنت بریلوی است. هسته‌های اولیه این گروه در اوج درگیری‌های فرقه‌ای و حضور نیروهای خارجی در خاورمیانه و افغانستان، شکل گرفته بود. خادم حسین رضوی، بنیان‌گذار این حزب، پس از ترور سلمان تاثیر وزیر اعلاي پنجاب از سوی محافظاش به نام ملک ممتاز قادری در سال ۲۰۱۱، در عرصه سیاسی صاحب نام‌ونشان گردید. سلمان تاثیر به دلیل انتقادش از قانون تکفیر کشته شده بود. او در همان سال در مصاحبه با تلویزیون سماع از احتمال عفو عایشه بی‌بی صحبت کرده بود. خانم عایشه عیسوی بود و به اتهام توهین به پیامبر اسلام از سوی برخی علمای تندرو پاکستان تکفیر و بر اساس قانون تکفیر پاکستان محکوم به اعدام شده بود.

ممتاز قادری به تاریخ ۴ جنوری ۲۰۱۱، در شهر اسلام آباد، وزیر اعلاي آن وقت پنجاب را کشت، و خودش در ماه اکتوبر ۲۰۱۶ به دار آویخته شد. در آن زمان تحریک لبیک پاکستان نو پا بود، و گفته می‌شود که رهبر تحریک

د پانو شمیره: له 1 تر 3

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټينگه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: دلیکني د لیکنيزي بني پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیرو مخکي په خیر و لولی

برای تجلیل از قادری دستارش به پای جسد او گذاشته بود. پس از آن خادم حسین رضوی و گروه تازه تاسیس اش فعالیت سیاسی خود را بر سه شعار اصلی متمرکز کردند: دفاع از ختم نبوت، ناموس رسالت، و مبارزه با فساد.

شعارهای اصلی و خاستگاه طبقاتی تحریک لبیک

نوک پیکان شعار ختم نبوت به سمت قادیانی‌ها یعنی پیروان مذهب احمدیه بوده است. قادیانی‌ها در پاکستان متهم به ارتداد می‌باشند و مخالفان ادعا دارند که پیروان فرقه احمدیه به میرزا غلام احمد قادیانی چون پیامبر برخورد می‌کنند. شعار دوم ناموس رسالت پیروان فرقه بریلوی و به‌خصوص حامیان گروه تحریک لبیک پاکستان را در برابر غیرمسلمانان پاکستان، به ویژه اقلیت عیسوی قرار می‌دهد. با اتکا به این دو شعار، تحریک لبیک و حامیان اش صدها تن را متهم به کفرگویی کرده، در جاده‌ها کشته یا به زندان انداخته‌اند. در مواقعی که انتخابات نزدیک می‌شود و این گروه به رای نیاز دارد، شعارهای تحفظ ختم نبوت و ناموس رسالت، هیجان بسیاری در پنجاب خلق می‌کند. قابل یادآوری است که تحریک لبیک پاکستان مثل گروه‌های سیاسی دیگر در انتخابات‌ها شرکت می‌کند و برای گرفتن چوکی در پارلمان و ادارات وارد رقابت می‌شود.

شعار مبارزه با فساد نیز ابزار سیاسی برای جلب حمایت افشار محروم و ناراضی از وضعیت حاکم است و آن گروه را در برابر احزاب پرنفوذ و سابقه‌دار پاکستان، از جمله حزب مسلم لیگ نواز گروپ و حزب مردم پاکستان قرار می‌دهد.

کوتاه این که تحریک لبیک خواهان براندازی و ایجاد امارت یا خلافت اسلامی نیست، و در چارچوب قوانین موجود پاکستان خواهان سهم در قدرت و نفوذ اقتصادی است.

در برخی گزارش‌ها این نکته نیز آمده است که گروه تحریک لبیک پاکستان خلاف احزاب و گروه‌های جهادی که از مکتب دیوبندی برخاسته‌اند، به کمک‌های مالی خارجی از جمله مساعدت‌های عربی متکی نیست، و بیشتر به اعانه و مساعدت‌های داخلی پیروان فرقه بریلوی اتکا دارد.

تحریک لبیک در سال ۲۰۱۵ در یک گردهمایی در شهر کراچی اعلام موجودیت کرد، ولی پایگاه اصلی اجتماعی و سیاسی آن پنجاب است. در پنجاب بین کارگران، دیگر محرومان شهری، و طبقه متوسط نفوذ زیاد دارد. از آنجایی که پاکستان احزاب سراسری ندارد که افشار و طبقات محروم را بر بنیاد منافع اقتصادی بسیج و نمایندگی کنند، مردم بر محور منازعات قومی، فرقه‌ای و مذهبی متشکل شده دست به فعالیت جمعی و اعتراضات می‌زنند. تحریک لبیک پاکستان در فقدان حزبی که کارگران و محرومان شهری را نمایندگی کند، به عرصه آمده و خود رهبران آن گروه نیز سابقه خانوادگی فیودالی و اشرافی ندارند. خادم حسین رضوی به ساده‌زیستی و ساده‌گویی مشهور بود. می‌گویند او در سخنرانی‌هایش از زبان کوچه و بازار پنجابی استفاده می‌کرد و با لحنی سخن می‌گفت که توده محروم جامعه را به هیجان آورد. او پوپولیست مذهبی بود.

از آنجایی که بخشی از نخبگان حاکم که به فساد و خویش‌خوری و انحصار مشهورند، موضع سکیولار دارند و مناسبات‌شان شهری و لیبرال است، ناراضیان دور شعارهای مذهبی و باورهای سنتی گردهم آمده و شعارهای اصلاح، مبارزه با فساد یا درموردی چون تی‌تی‌پی براندازی سر می‌دهند.

دانستن این نکته مهم است که توده اصلی حامیان این گروه و دیگر احزاب و گروه‌های تندرو کارگران و محرومان جامعه‌اند. ولی حمایت تاجران و صاحبان سرمایه نیز از این گروه‌ها قابل توجه است. تحقیقی که در مورد اشتراک‌کنندگان انتخابات ۲۰۱۳ و ۲۰۱۸ در پاکستان شده، و از سوی یک نهاد تحقیقی در مسکو نشر گردیده، سه نکته بسیار مهم دیده می‌شود:

۱ (حمایت از گروه‌های تندرو اسلامی بین محرومان و طبقه متوسط شهری پاکستان بیشتر از دهقانان و ساکنان قریه‌ها و روستاها است.

۲ (بین سطح تحصیل و حمایت از احزاب تندرو رابطه معکوس است. یعنی هرچه آدم‌ها تحصیلات بیشتر داشته باشند، کمتر به گروه‌های تندرو اسلامی تمایل دارند.

۳ (رابطه بین سطح درآمد و حمایت از احزاب تندرو مثل تحصیل نیست. یعنی هرچه افراد مالیات بیشتر می‌پردازند، یعنی درآمد بیشتر دارند، بیشتر تمایل به حمایت از احزاب و گروه‌های تندروند.

در واقع تندروی با اقتصاد پاکستان گروه خورده است. صاحبان سرمایه و تجارت با احزاب تندرو همکاری دارند، و افشار متوسطی که تحصیلات عالی ندارند نیز از حامیان اصلی گروه‌های تندرو می‌باشند.

این وضعیت پیچیده‌ای را بوجود آورده است. قاعدتا طبقه متوسط شهری و کارگران نیروهای اصلی تغییر در جوامع رو به انکشاف پنداشته می‌شوند. اما در پاکستان بخش عمده کارگران، طبقه متوسط شهری و صاحبان سرمایه آلوده به فرقه‌گرایی مذهبی شده و از گروه‌هایی چون تحریک لبیک حمایت می‌کنند.

آیا دولت قادر به کنترل تندروی در پنجاب خواهد شد؟

تلویزیون خبری جیو، اخیراً گزارش داده است که خانم مریم نواز، وزیر اعلاى پنجاب بعد از اعتراضات اخیر، اعلام کرده است که پیشنهاد ممنوعیت تحریک لیبیک پاکستان را به حکومت فدرال تقدیم خواهد کرد. همه دارایی‌ها و املاک آن گروه توقیف و به اداره اوقاف واگذار خواهد شد. حساب‌های بانکی و رسانه‌ای گروه مسدود خواهند گردید.

همه کسانی که در نفرت‌پراکنی و قانون‌شکنی دست دارند، دستگیر و مجازات خواهند شد، و رهبران گروه و آن‌عده از فعالان آن که در کشتن افسران پولیس و تخریب دارایی‌های ملکی دست داشته‌اند، محاکمه خواهند شد. در آن فیصله کابینه پنجاب سخن از جمع‌آوری اسلحه غیرقانونی و توقف صدور جواز اسلحه نیز گفته شده است. اعلام شده است که پس از این در پنجاب اگر کسی سلاح غیرقانونی بگرداند، تا ۱۴ سال زندان و تا ۲ میلیون روپیه جریمه خواهد شد.

دیده شود که آیا حکومت پنجاب در مبارزه با تندروی مذهبی جدی است و حمایت دستگاه‌های قدرت‌مند استخباراتی را هم با خود دارد یا خیر. در گذشته نیز تحریک لیبیک پاکستان اعتراضات شدید را در شهرهای بزرگ پنجاب راه اندازی کرده و با دولت مواجه شده است. معمولاً این رویارویی‌ها با گفتگو و مذاکره پایان می‌یافت و دولت به برخی خواست‌های آن گروه تمکین می‌کرد.

تندروی که طبقه متوسط، بازاری‌ها، تاجران و ستون‌های اصلی جمعیت شهری را آغشته کرده باشد، با فرامین دولتی از بین خواهد رفت؟ و آیا ممنوعیت اسلحه و کنترل فعالیت گروه‌های تندرو در پنجاب بدون حل منازعات خونبار در خیبرپختون‌خوا و بلوچستان عملی خواهد بود؟

آرشیف: نو یسنده در پورتال افغان جرمن آنلاین